

Жусупов Б.А., Юлдашов К.А.

**БӨГӨТ КОЮУ ЧАРАЛАРЫН КОЛДОНУУ ТАРТИБИНДЕ КАМАККА АЛЫНГАН
ЖАКТАРДЫН МЕНЧИК УКУКТУК МАМИЛЕЛЕРИНЕ КАТЫШУУСУ**

Жусупов Б.А., Юлдашов К.А.

**УЧАСТИЕ ЛИЦ ЗАКЛЮЧЕННЫХ ПОД СТРАЖУ В ПОРЯДКЕ МЕР ПРЕСЕЧЕНИЯ
В ПРАВООТНОШЕНИЯХ СОБСТВЕННОСТИ**

B.A. Zhusupov, K.A. Yuldashov

**THE PARTICIPATION OF PERSONS IN CUSTODY IN THE ORDER OF THE
MEASURES OF RESTRAINT IN THE LEGAL OWNERSHIP**

УДК: 343.2.21

Бул илимий макалада бөгөт коюу чараларын колдонуу тартибинде камакка алынган жактардын менчик укуктук мамилелерине катышуусу анализге алынган.

Негизди сөздөр: менчик, конвенция, укук, мыйзам, субъектив, мамлекет жана укук.

В данной научной статье проанализировано участие лиц заключенных под стражу в порядке мер пресечения в правоотношениях собственности.

Ключевые слова: собственность, конвенция, право, закон, субъектив, государство и право.

In this scientific article participation of persons taken into custody as a preventive measure in ownership legal relations is analyzed.

Key words: property, convention, law, law, subjective, state and law.

Менчикке болгон укук адамдын фундаменталдуу укуктарынын бири болуп саналат. Менчикке болгон укуктун негизи эл аралык кепилдиктери 1950-жылдын 4-ноябрында Римде кол коюлган Адамдын укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо жөнүндөгү Конвенцияга карата жазылган 1952-жылдын 20-мартындагы № 1-протоколунун 1-беренесинде бекитилген. Бул берененин биринчи пунктунда ар бир физикалык же юридикалык жак өзүнүн мүлкүнөн тоскоолдуксуз колдонуу укугуна ээ деп бекитилген. Ушул эле берененин 2-пунктунда менчикке болгон укукту чектөөнү мыйзамдын деңгээлинде мамлекет гана орнотот алат жана коомдун кызыкчылыгы үчүн гана орнотулат деп бекитилген [1].

Бөгөт коюу чараларын колдонуу тартибинде камакка алынган жактар катышкан негизги укуктук мамилелерге кеңири токтолуу зарыл. Мындай мамилелердин бири болуп, албетте, менчикке болгон укуктук мамилелер саналат. Мындай мамилелерге катышуу менен камакка алынган жак менчикке болгон укугун жүзөгө ашырат.

Кыргыз Республикасынын бардык жарандары сыяктуу эле камакка алынган жактын менчикке ээ болуу укугу өзүнчө бир татаал укуктук кубулуш болуп эсептелинет.

Л.В. Щенникова менчикке ээ болуу укугу жөнүндө бул категория укмуштуу касиетке ээ, ал

“дүйнө сыяктуу өтө эскиден, толук изилденген жана жазылган, бирок ошол эле убакытта ар бир жаңы жана жаңы изилдөөлөр, мунун ичинде укуктук, цивилдик изилдөөлөр үчүн күтүүсүз жаңы, алдын - ала айтылгыс, эңсөөнү пайда кылган жана түшүмдүү болуп кала берет” деп белгилейт [2, с. 96].

Менчикке ээ болуу укугу коомдук мамилелерди укуктук жөнгө салуу жараянын чагылдыруучу негизги илимий түшүнүктөрдүн бири болуп саналат.

Камакка алынган жактардын менчикке ээ болуу укугун аталган жактардын мыйзамдуу кызыкчылыгы жана укук жөндөмдүүлүгү сыяктуу өз алдынча түзүлүш болгон башка укуктук кубулуштардан бөлүп кароо менен аныктоого мүмкүн эмес. Биринчи кезекте камакка алынган жактын мыйзамдуу кызыкчылыгы жана менчикке ээ болуу субъективдүү укугунун катышы жөнүндөгү суроого көңүл бурбай коюуга мүмкүн эмес. Бул суроого жооп берүү – демек кызыкчылык укуктун өбөлгөсү же максаты болуп саналабы, ал укуктун элементи болобу же жокпу дегенди аныктоо болуп саналат.

Биздин оюбузча, камакка алынган жактын менчикке ээ болуу укугу менен анын укук аркылуу канааттандырылуучу кызыкчылыгы өзү аркылуу бирдиктүү конструкцияны түзбөйт жана өз алдынча түзүлүштөр болуп кала берет.

Биринчиден, кызыкчылык жана бул кызыкчылыкты канааттандырууну чөйрөлөштүрүүчү каалагандай субъективдүү укук менен өз ара максат жана каражат катары байланышкан, ал эми максат болсо “кандайдыр бир колдо бар сырткы таанымдын түрүнө ээ болуу менен” каражаттын курамдык бөлүгү боло албайт [3, с. 201].

Экинчиден, менчик ээсинде кызыкчылыктын болуусу аны ыйгарым укуктуу деп таануунун алкагында өзгөчө бир юридикалык мааниге ээ эмес. Антпегенде субъектке өзүнүн укугун аткаруусу жана коргоосу үчүн укугунун бар экендигин гана эмес, кызыкчылыгынын да бар экендигин далилдөөгө туура келмек [4, с. 40].

Үчүнчүдөн, жак тарабынан менчикке ээ болуу укугунун курамдык элементи катары болгон кызыкчылыкты жоготуу бул укуктун өзүн да жоготууга алып келмек. Чындыгында мындай болбойт.

Ошентип, кызыкчылык бөгөт коюу чараларын колдонуу тартибинде камакка алынган жактардын менчикке ээ болуу укугунун элементи болуп саналбайт, ал анын сыртында калуу менен ага өбөлгө катары болот.

Ал эми камалган жактардын менчикке ээ болуу субъективдүү укугунун менен алардын укук жөндөмдүүлүгүнүн катышы жөнүндө биз төмөндөгүчө ойлойбуз:

Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодексинин 1-бөлүм 52-беренесине ылайык укук жөндөмдүүлүк – бул жарандык мыйзам тарабынан каралган укуктарга ээ болуу жана укуктук милдеттенмелерди алып жүрүү. Субъективдүү укуктан айырмаланып, бул жөндөмдүүлүк укук ээсине милдеттүү адамдардан анык бир жүрүм-турумду талап кылуу ыйгарымын бербейт. Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодексинин жоболорунан укук жөндөмдүүлүк, ошондой эле юридикалык жактын менчикке ээ болуу субъективдүү укугу бар экендигинин негизинде болуу менен анын өбөлгөлөрү болушат. Бизге субъективдүү укук жактын анык бир жарандык укуктук мамилелердеги укуктук мамилелердин башка тарабынын юридикалык милдеттенмелери менен камсыздалуучу мүмкүн болгон жүрүм-турумунун чаралары катары көрүнөт, ошол эле учурда укук жөндөмдүүлүк кандайдыр бир укуктук мамилелердин элементи болуп саналбайт жана өзүн алып жүрүчүнү кайсыдыр бир милдеттүү жак менен байлабайт.

Менчик укугу буюм укугу болуп саналат. Жарандык укуктун бардык субъектилеринин менчик укугунун мыйзамдуу аныктамасы Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодексинин 222-беренесинде берилген. Ага ылайык менчик ээсине өзүнүн мүлкүнө ээ болуу, пайдалануу жана буйруу укугу таандык. Бул мүлккө карата ал өзүнүн каалоосуна жараша мыйзамга же башка укуктук ченемдерге каршы келбей турган жана башка жактардын укуктарын жана мыйзам тарабынан корголуучу кызыкчылыктарын бузбай турган каалагандай иш аракеттерди жасоого укуктуу [5].

Бул аныктама менен мурдагы аныктаманын сезилээрлик кемичиликтери жоюлду. Мурдагы аныктамага ылайык менчик укугу мыйзам тарабынан орнотулган чектерде гана аткарылуучу эле. Анын үстүнө бул чектөөлөр мыйзам тарабынан гана эмес, тиешелүү органдар тарабынан өзүнүн компетенциясына ылайык чыгарылган мыйзам алдындагы актылар менен да аныкталуучу эле. Менчик укугунун мазмуну сезилээрлик тарылып барган жана

мындай түзүлүш бул чөйрөдөгү кыянаттык менен пайдаланууларга алып келүүсү мүмкүн болгон.

Менчик ээсине “мыйзамга каршы келбеген каалагандай иш аракеттерди...” аткаруу укугун берип жаткан менчик укугунун жаңы аныктамасы менчик укугунун мазмунун мурдагы мыйзам актыларына салыштырмалуу бир далай кеңейтти жана мыйзам тарабынан түздөн-түз тыюу салынбаган бардык нерсе мүмкүн деген рынок экономикасынын принциби менен тикелей байланыштырды.

Жаңы аныктаманын кийинки дагы бир оң учуру болуп менчик ээсине ыйгарым укуктарын “өзүнүн каалоосуна жараша” ишке ашырууга, б.а., башка жактардан көз-карандысыз түрдө жана өзүнүн кызыкчылыгы үчүн аракеттенүү мүмкүнчүлүгүн берүүсү саналат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодексинде менчик ээсинин өзүнүн мүлкүнө ээ болуу, пайдалануу жана буйруу мүмкүнчүлүгү бекемделген. Бирок мыйзамда бул түшүнүктөрдүн ар биринин мазмуну ачылып каралган эмес.

Ээ болуу – бул буюмга ээ болуу мүмкүнчүлүгү, б.а., буюмга мыйзамга ылайык физикалык же чарбалык үстөмдүк кылууну аткаруу болуп саналат.

Пайдалануу – бул буюмдун пайдалуу сапаттарынын алуу мүмкүнчүлүгү.

Тескөө – бул буюмдун андан аркы тагдырын ага болгон менчик укугунан баш тартууга чейин аныктоо мүмкүндүгү.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жарандык Кодекси менчик укугун жактын мыйзамдуу кызыкчылыктарын канааттандыруу максатында берилүүчү ага тиешелүү болгон мүлккө карата анык бир иш аракеттерди аткаруу мүмкүнчүлүгү аркылуу аныктайт.

Биздин оюбузча, бул мүмкүнчүлүк каралып жаткан учурда камакта жаткан жактын субъективдүү менчик укугу болгон абсолюттук укуктун толук чыныгы модели эмес.

Литература:

1. Протокол №1 от 20 марта 1952 года к Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Рим 4 ноября 1950 года .
2. Щенникова Л.В. Категория «собственность» в Российском гражданском законодательстве и русской цивилистике. Государство и право, 1995. № 3. С. 96.
3. Гегель. Наука логики. Т. II // Соч. М., 1930. Т. VI. С. 201.
4. Тархов В.А. Гражданское правоотношение. Уфа, 1993. С. 40.
5. Кыргыз Республикасынын Граждандык Кодекси (2014.21.04. өзгөртүүлөр жана толуктоолор менен) Жарандык кодексин биринчи бөлүгү колдонууга киргизүү жөнүндө КР 1996.08.05 № 16 Мыйзамы.

Рецензент: д.ю.н., профессор Жоробекова А.Ж.